

Kultura Beninu

2011-04-23

Benin (dawniej Dahomej) to nieduże państwo położone nad Zatoką Gwinejską w Afryce Zachodniej, wciśnięte między Nigerię i Togo. Na północy graniczy z Nigrem i Burkina Faso. Nie posiadając znaczących zasobów naturalnych, Benin musi utrzymywać się z rolnictwa, przede wszystkim z uprawy bawełny i ananasów. Choć raczej ubogi i zmagający się z ogromną korupcją, Benin jest jednym z bardziej stabilnych krajów w regionie, dającym przykład demokracji i wolności prasy.

Na terenie obecnego Beninu, w XVII w. rozkwitło królestwo Dahomeyu, dominujące nad terenami obecnego środkowego Beninu. Zasłynęło z pięknych rzeźb z brązu, tkanin, ceramiki oraz twardej ręki królów Abomeyu. Połuniowo-wschodnie tereny należały do państwa Jorubów. Przybycie Portugalczyków, a potem Francuzów całkowicie zmieniło sytuację w regionie. Handel niewolnikami stał się dochodowym interesem nie tylko dla Portugalczyków, ale również dla królów Abomeyu, którzy dotarczali handlarzom jeńców branych podczas wypraw przeciwko sąsiednim ludom. Proceder ten skończył się, przynajmniej oficjalnie, wraz z rosnącą pozycją Francuzów w regionie. W końcu XIX w. francuskie wojska kolonialne ostatecznie pokonały ostatniego króla Abomeyu i włączyły tereny królestwa do Francuskiej Afryki Zachodniej. Benin, uzyskał niepodległość od Francji jako Republika Dahomeju w 1960 roku. Od tego czasu przeszedł przez okres zamachów stanu, dyktatury wojskowej oraz od 1972 roku - doktryny komunistycznej, z którą ostatecznie zerwał w 1990 roku. Wtedy państwo przybrało obecną nazwę i kształt i rozpoczęło demokratyzację i prywatyzację gospodarki. Pierwszy demokratycznie wybrany prezydent, Soglo został w następnych wyborach pokonany (demokratycznie, choć nie bez kontrowersji) przez Kerekou, uprzedniego dyktatora. Po drugiej kadencji, Kerekou ustąpił z urzędu, co pozwoliło wybrać obecnego prezydenta - Yayi Boni, który skoncentrował się na walce z korupcją i naprawie gospodarki. W odpowiedzi na daleko idące reformy gospodarcze i demokratyzację, kraje G8 podjęły decyzję o anulowaniu długu Beninu. Mimo tego, Benin pozostaje jednym z najuboższych krajów świata.

Dzisiejszy Benin to nieco ponad 8,5 miliona mieszkańców pochodzących z ośmiu głównych oraz setek mniejszych grup etnicznych. Prawie połowa Beninczyków identyfikuje się jako Fon (lub jedna z pokrewnych grup etnicznych). Inne znaczące grupy to Adja, Joruba, Bariba, Fulanie, Ottamari, Yoa-Lokpa i Dendi. W dużych miastach żyje też niewielka liczba osób pochodzenia Europejskiego. Każda z grup etnicznych posługuje się własnym odrębnym językiem, przy czym język Fon uzyskał na południu kraju status języka wehikularnego - używanego przez przedstawicieli wszystkich grup etnicznych do codziennej komunikacji. Językiem oficjalnym nadal pozostaje francuski. Przeciętny Beninczyk posługuje się swobodnie co najmniej 3-4 językami.

Benin jest kolebką voodoo, znanego często jako "voodoo" z Haiti, gdzie przybył wraz z niewolnikami pochodzącymi z tej części wybrzeża Zatoki Gwinejskiej. Nie przypomina on jednak znanych z filmów dramatycznych transów i nabitych igłami laleczek. Voodoo to system wierzeń ze

złożoną kosmogonią i ceremoniami skoncentrowanymi w ramach kultów poszczególnych duchów (*voudun*), stanowiących ważny element organizacji życia społecznego i politycznego. *Voudun* jest pokrewny wierzeniom związanym z Orishas z Nigerii. Obecność *voudun* w codziennym życiu niemal wszystkich obywateli Beninu nie przeszkadza rozkwitowi wielu kościołów i sekt Chrześcijańskich na południu kraju (należy do nich ponad jedna trzecia mieszkańców Beninu) oraz Islamu na północy. Zdarza się, że nawet katacheci czy duchowni są jednocześnie wtajemniczeni w jeden z kultów *voudun*. Na północy spotkane są też wierzenia animistyczne, odrębne od *voudun*. Synkretyzm to słowo-klucz dla życia religijnego w Beninie.

Współczesna kultura Beninu znajduje się pod silnym wpływem sąsiadujących krajów. Zachwycające tkaniny, z których szyje się nadal bardzo popularne tradycyjne ubiory, produkowane są często w Togo lub Nigerii, choć w Cotonou znajduje się siedziba jednej na najlepszych marek wśród tzw. pagnes - Vlisco. Nigeria dostarcza Beninowi również wielu innych dóbr kultury i życia codziennego - filmów z Nollywood opowiadających o gangsterskich porachunkach, rodzinnych intrygach i magii, słodyczy oraz nielegalnej, ale dostępnej wszędzie i niezwykle

taniej, benzyny. Scena muzyczna jest za to zdominowana przez muzyków z Wybrzeża Kości Słoniowej i gatunki takie jak hip-hop, R&B, coupe-decale i zouk. W Beninie nie brakuje jednak też lokalnych talentów, jak Petit Miguelito, Poly Rithmo, czy znana na całym świecie Angélique Kidjo.

Do najważniejszych i najciekawszych świąt należą: Dzień Niepodległości (1 sierpnia), święto *Voudun* obchodzone na 10 stycznia w Ouidah oraz Fete d'Igname Pile ("Święto Tłuczonego Jama") w Savalou obchodzone w sierpniu. Z okazji Dnia Niepodległości w całym kraju organizowane są barwne festyny połączone z tańcami, konkursami, a nawet ceremoniami Zangbeto (jeden z kultów *voudun*). Święto *Voudun* w Ouidah jest okazją do złożenia hołdu Mami Wata, duchowi oceanu. Ceremonia odbywa się przed Porte du Non-Retour ("Bramą Bez Powrotu"), pomnikiem upamiętniającym ofiary handlu niewolnikami. Przy okazji Fete d'Igname Pile można nie tylko najeść się do syta tradycyjnej potrawy z tłuczonych jamów, ale również odwiedzić Savalou - malownicze miasteczko położone w pobliżu porośniętych gęstym lasem wzgórz. W ramach obchodów składane są ofiary bóstwu piorunów, Hevioso.

Niezależnie od licznych sprzeczek i małych aktów zazdrości między sąsiadami, stanowiących, jak twierdzi wielu Beninczyków, treść życia społeczności, gość w Beninie jest zawsze gorąco przyjmowany. Wita się go podaniem miseczki z wodą, której nie wypicie jest dużym nietaktem. Rzadko udaje się też uniknąć rundki palącej w gardle soda-bi, destylowanego wina palmowego. Gość często może liczyć na poczęstunek i długie rozmowy o życiu i podróżach.

Beninskie must-see:

- * Ganvie, wioska zbudowaną na palach na jeziorze Nokoue
- * Porto Novo, przepiękne miasto pełne kolonialnych zabudowań i przemiłych ludzi, stanowiące cudowną przeciwagę dla chaotycznego Cotonou
- * Ouidah, miasto będące obecnym centrum wielu kultów *voudun*, a niegdysiejszym ośrodkiem handlu niewolnikami
- * Abomey, dawna stolica królestwa Dahomey, którego pałace figurują na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO
- * góry Atacora, czyli przepiękne krajobrazy i fascynująca kultura ludu Bétamaribés
- * Dassa, urocze miasteczko w środkowym Beninie, znane z groty, gdzie objawiła się podobno

Matka Boska oraz wzgórz, na których spotkać można fa, czyli uzdrowiciele i wróżbiarzy.

Autorka: Katarzyna Szeniawska